

УДК 342.9

Ірена Давидівна ФАЙНГОЛЬД,

аспірант Міжрегіональної Академії управління персоналом, м. Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ КОНТРОЛЮ ЗА АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Контрольно-наглядова діяльність, виступаючи елементом системи управління, сприяє забезпеченню законності та дисципліни в державі. Ця функція реалізується не стихійно, а через сукупність передбачених законодавством способів та методів досягнення поставленої мети на підставі теоретично-обґрунтованих засадничих основ, фундаментальних начал контролю, які забезпечують його результативність.

Логічно визначити принципи контролю за адвокатською діяльністю як основні ідеї, вихідні начала реалізації адміністративної компетенції контролю та нагляду за роботою адвокатів.

Стосовно класифікацій принципів контролю, єдиного розуміння цього питання в наукових колах не має.

Формуючи власну систему принципів контролю за адвокатською діяльністю, охарактеризуємо як загальні принципи теорії права та контролю, так і специфічні засади, які відображають особливості надання юридичної допомоги на професійній основі. Основоположним принципом правової системи є принцип верховенства права. В контексті контрольних функцій суб'єктів управління, цей принцип означає, що право на отримання професійної правничої допомоги є одним з головних обов'язків держави; його порушення чи неналежне надання є неприпустимим. З огляду на те, що більшість дисциплінарних проваджень проти адвокатів порушуються за заявами фізичних осіб щодо неякісного чи неналежного надання юридичної підтримки, їх розгляд та притягнення до відповідальності винної особи є формою відновлення соціальної справедливості, зменшує ризики порушення цього права в майбутньому як самим покараним адвокатом, так і його колегами.

Наступним загально правовим принципом здійснення контролю в сфері адвокатської діяльності є законність. Органи контролю та адвокати повинні суворо дотримуватися процедури здійснення нагляду (дисциплінарного провадження), обов'язково здійснюється перевірка отриманих відомостей про дисциплінарний проступок адвоката, причому перевіряється інформація, викладена в письмовій заяві на кваліфікаційно-дисциплінарну комісію, а не довільні аспекти надання юридичної допомоги адвокатом. Не допускається зловживання правом ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав.

Зміст принципу рівності розкривається в статті 24 Конституції України, встановлюючи неприпустимість привілеїв чи обмежень за ознаками

статі, раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівний підхід означає конституційну ознаку справедливості. Отож вирішуючи питання про відкриття дисциплінарного провадження проти адвоката, а також ході його здійснення не може бути дискримінації, диференційованого ставлення до того чи іншого адвоката в залежності від його соціального походження, статі, майнового стану та інших обмежуючих факторів.

Принцип гласності демонструє відкритість та доступність для суспільства та засобів масової інформації – наявна можливість бути присутнім при розгляді справи про дисциплінарний проступок адвоката, а так само знайомитися з результатами проведеної перевірки.

Принцип науковості (наукової обґрунтованості) означає використання напрацювань теорії права, юридичної доктрини, узагальнень практики правозастосування при формування та вдосконаленні правового поля, яке регулює питання контролю та нагляду в сфері адвокатури. Мова може йти про новий підхід до організації контрольних заходів, осмислення та аналіз результатів перевірок, викритих недоліків у роботі адвоката з метою підготовки рекомендації для їх запобігання у майбутньому, уточнення процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності, переліку дисциплінарних стягнень і т.д. Розвинута, систематизована наукова практична база спрощує, підвищує ефективність реалізації на практиці контрольних повноважень суб'єктами управління.

Розглянуті нами принципи верховенства права, законності, рівності, гласності, науковості характеризують засади, похідні від загально-правових вимог, що ставлять до учасників суспільних відносин. Поряд з цим контрольно-наглядова діяльність як вид управління має додаткові особливості, що зумовлюють наявність спеціальних принципів її здійснення. Так, принцип об'єктивності передбачає неупереджений підхід контролюючого органу до всіх підконтрольних суб'єктів, використання фактичних даних, повної та достовірної інформації при прийнятті рішення. Отож в ході контролю за адвокатською діяльністю повинні бути якомога детальніше вивчені відомості та факти, які підлягають перевірці, ретельно опрацьована вся інформація відносно роботи адвоката, заслухані пояснення зацікавлених осіб, витребувані документи – з подальшим об'єктивним та виваженим узагальненням отриманих результатів та прийняття рішення по суті дисциплінарної справи.

Принцип незалежності означає, що функції контролю та нагляду, що здійснюються кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури, повинні бути повністю незалежними від органів державної влади та місцевого самоврядування, окремих юридичних та фізичних осіб, політичних партій, громадських об'єднань (організацій, асоціацій). Таким чином дана засада здійснення контролю створює передумови захищеності від будь – якого зовнішнього втручання в роботу суб'єкта управління.

Принцип обґрунтованості контролю характеризується наявністю чітких підстав проведення перевірки належності, професіоналізму надання юридичних послуг адвокатом. Дана засада реалізується через механізм «попередньої кваліфікації» письмової заяви, в якій викладені обставини поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність. Тобто за результатом перевірки відомостей, викладених в заяві, опитуванні зацікавлених осіб членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складає довідка з викладенням обставин, виявлених під час перевірки, висновків та пропозицій щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи – після чого дисциплінарна палата більшістю голосів приймає рішення про порушення чи відмову у порушенні дисциплінарної справи проти адвоката.

Принцип результативності (дієвості, ефективності) характеризує загальноприйняте правило, що «контроль не може здійснюватися виключно заради контролю». Тобто контролюючий орган спрямовує свою діяльність не тільки на виявлення реального стану справ у діяльності адвоката, допущених порушень чинного законодавства та вимог професійної етики. Також важливим елементом є глибокий аналіз причин та обставин виникнення цих правопорушень, створення передумов попередження повторення таких фактів в подальшій роботі адвоката, формуванні відповідних рекомендацій з цього приводу.

Принцип професіоналізму контролюючої діяльності є запорукою здійснення контролю високо фаховими спеціалістами, недопущення поверхневого підходу до розгляду дисциплінарних справ. Адвокатська діяльність є досить специфічним різновидом професійної діяльності, відтак справедливо та належно оцінити роботу адвоката, допустимість, повнота вчинених ним заходів в ході представництва інтересів клієнта може лише особа, яка також професійно займалася наданням правничої допомоги. Саме з цих міркувань обов'язковим критерієм для кандидатів, які мають намір претендувати на посаду в контролюючому органі (кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури), є наявність не менше п'яти років стажу роботи адвокатом.

Особливий правовий статус адвокатури виключає можливість поширення значної кількості принципів контролю, прийнятних для інших сфер господарювання (плановість, систематичність, раптовість, втручання в оперативну діяльність і т.д.), а так само зумовлює наявність власних, виняткових засад контролю адвокатської діяльності. В першу чергу потрібно згадати принцип збереження адвокатської таємниці як першооснови правової природи адвокатури, формування довірчих відносин між адвокатом та клієнтом. Тобто в цілях дотримання режиму конфіденційності окремих відомостей допускається обмеження відкритості засідань кваліфікаційно – дисциплінарних комісій адвокатури, а в разі оскарження рішень цих комісій в порядку адміністративного судочинства – проведення судових слухань справи

в закритому режимі. Поряд з цим хочемо звернути увагу, що надання адвокатом за власної ініціативи на виконання вимогу закону або на запит контролюючого органу фінансового моніторингу відповідної інформації, не є порушенням принципу збереження адвокатської таємниці.

Відсутність плановості та систематичності контролю за сферою адвокатури відображає незалежну природу даного інституту, і обумовлює здійснення контролю лише за письмовими заявами осіб, яким відомі факти, що можуть слугувати підставами притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката. Так як, в принципі неможливо навіть орієнтовно передбачити кількість подібних скарг в розрізі діяльності окремих адвокатів та адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надаються юридичні послуги, то і не може йти жодної мови про формування якихось планів перевірок, встановлення високого чи низького ризику небезпеки непрофесіоналізму при здійсненні адвокатської діяльності.

Принцип неприпустимості втручання в поточну роботу адвоката, знову ж таки характеризує гарантію заборони будь-якого втручання, створення перешкод у здійсненні адвокатської діяльності. Фактично контроль здійснюється в ретроспективному аспекті, після надання адвокатом правничої допомоги. Полягає в оцінці якості та належності її надання в минулому. Навіть узагальнення та висновки контролюючих органів, підсумки дисциплінарної практики, мають виключно рекомендаційний характер. Тобто адвокат самостійно приймає рішення, брати чи не брати до уваги, до використання в повсякденній роботі рекомендації контролюючих органів.

Проведений аналіз різноманітних засад здійснення контролю за адвокатською діяльністю дозволив сформулювати три групи принципів: загальні, спеціальні та галузеві. Загальні принципи характеризують засади, похідні від загально-правових вимог, що передбачені до учасників суспільних відносин; до них відносимо верховенство права, законність, рівність, гласність, науковість. Спеціальні принципи відображають додаткові особливості контролю як специфічного типу управління; до них відносимо об'єктивність, незалежність, обґрунтованість, результативність, професіоналізм. Галузеві принципи окреслюють засади, властиві виключно контролю за адвокатською діяльністю; до них відносимо збереження адвокатської таємниці, відсутність плановості та систематичності, невтручання в поточну (оперативну) діяльність адвоката.

Одержано 12.06.2017